

Стратегічне управління розвитком спроможностей збройних сил в умовах впливу воєнно-економічних факторів

Strategic management of the capability development of the armed forces under the influence of military and economic factors

Олег Семененко ^A

Corresponding author: д. військ. н., професор, заступник начальника Центрального науково-дослідного інституту Збройних Сил України з наукової роботи, e-mail: aosemenenko@ukr.net, ORCID: 0000-0001-6477-3414

Дмитро Федянович ^B

к. військ. н., с.н.с, старший науковий співробітник, e-mail: fedyanovichdmitriy@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9896-8655

Герман Чугуй ^C

к. військ. н., доцент, доцент кафедри, e-mail: gerara222@ukr.net, ORCID: 0000-0002-3976-2235

Олег Герасименко ^C

старший викладач кафедри, e-mail: papa_262@ukr.net, ORCID: 0000-0002-1920-6370

Ігор Мороз ^C

викладач кафедри, e-mail: moroz.igor@ukr.net, ORCID: 0000-0001-9988-2119

Максим Поливода ^C

викладач, e-mail: polivodamo@ukr.net, ORCID: 0000-0002-4673-008X

Oleh Semenenko ^A

Corresponding author: Dr of military Sciences, Professor, deputy head of the Central Research Institute of the Armed Forces of Ukraine for scientific work, e-mail: aosemenenko@ukr.net, ORCID: 0000-0001-6477-3414

Dmytro Fedianovych ^B

Candidate of Military Sciences, Senior Researcher, Senior Researcher, e-mail: fedyanovichdmitriy@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9896-8655

Herman Chuhui ^C

Candidate of Science, Associate Professor, Associate Professor of the Department, e-mail: gerara222@ukr.net, ORCID: 0000-0002-3976-2235

Oleh Herasymenko ^C

Senior Lecturer of the Department, e-mail: papa_262@ukr.net, ORCID: 0000-0002-1920-6370

Ihor Moroz ^C

Teacher of the Department, e-mail: moroz.igor@ukr.net, ORCID: 0000-0001-9988-2119

Maksym Polyvoda ^C

Teacher, e-mail: polivodamo@ukr.net, ORCID: 0000-0002-4673-008X

^A Центральный научно-дослідний інститут Збройних Сил України, м. Київ, 03049, Україна

^B Національний університет оборони України, м. Київ, Україна

^C Кафедра військової підготовки Національного авіаційного університету, Київ, Україна

^A Central Research Institute of the Armed Forces of Ukraine, Kyiv, Ukraine

^B National Defence University of Ukraine, Kyiv, Ukraine

^C Department of Military Training of the National Aviation University, Kyiv, Ukraine

Received: February 10, 2024 | Revised: February 25, 2024 | Accepted: February 29, 2024

JEL Classification: E23.

DOI: 10.33445/sds.2024.14.1.20

Мета роботи: полягає у визначенні впливу воєнно-економічних факторів на стратегічне управління розвитком спроможностей Збройних Сил України.

Метод дослідження: аналіз, синтез, порівняння, формалізація та експертне оцінювання, абстрагування та кон'юнктурний аналіз (мислення).

Результати дослідження: визначено основні фактори, які визначальним чином впливають на розвиток спроможностей збройних сил; наведено результати оцінювання величини впливу факторів на ефективність управління розвитком спроможностей Збройних Сил України; сформовано оцінки величини впливу основних факторів на ефективність управління розвитком спроможностей Збройних Сил України; наведено підходи до оцінювання взаємозв'язку між економічними (воєнними) факторами та показниками ефективності розвитку спроможностей Збройних Сил України на основі наявної статистичної інформації.

Purpose: is consists in determining the influence of military and economic factors on the strategic management of the development of the capabilities of the Armed Forces of Ukraine.

Method: analysis, synthesis, comparison, formalization and expert evaluation, abstraction and conjunctive analysis (thinking).

Findings: the main factors that have a decisive influence on the development of the capabilities of the armed forces are determined; the results of evaluating the influence of factors on the effectiveness of managing the development of the capabilities of the Armed Forces of Ukraine are given; estimates of the influence of the main factors on the effectiveness of the management of the development of the capabilities of the Armed Forces of Ukraine were formed; approaches to assessing the relationship between economic (military) factors and indicators of the effectiveness of the development of the capabilities of the Armed Forces of Ukraine on the basis of available statistical information are given.

Теоретична цінність дослідження: полягає у визначенні можливих підходів до оцінювання рівня впливу факторів на рівень розвитку спроможностей Збройних Сил та оцінювання ступеня взаємозв'язку між економічними (воєнними) факторами та рівнем спроможностей Збройних Сил України.

Тип статті: теоретична.

Ключові слова: спроможності, фактори, розвиток спроможностей Збройних Сил України, оцінювання спроможностей.

Theoretical implications: consists in determining possible approaches to assessing the level of influence of factors on the level of development of the capabilities of the Armed Forces and assessing the degree of interrelationship between economic (military) factors and the level of capabilities of the Armed Forces of Ukraine.

Paper type: theoretical.

Key words: capabilities, factors, development of the capabilities of the Armed Forces of Ukraine, evaluation of capabilities.

Вступ

Стратегічне управління розвитком спроможностей ЗС є критично важливою сферою в контексті сучасної геополітичної ситуації. Умови сучасного світу, в особливості, загострення геополітичних конфліктів, терористичних загроз, та інших небезпек, вимагають постійного удосконалення військових потужностей та стратегій [1–8]. Одним із ключових аспектів, які впливають на стратегічне управління розвитком спроможностей ЗС, є воєнно-економічні фактори. Економічний стан країни безпосередньо впливає на її здатність фінансувати та розвивати свої військові потужності. Важливо аналізувати і прогнозувати ці фактори для ефективного планування оборонної політики та алокації ресурсів [4–10].

Дослідження в галузі стратегічного управління спроможностями сил оборони держави в умовах впливу воєнно-економічних факторів є актуальними з кількох причин. По-перше, воєнно-економічна динаміка може визначати можливості країни з удосконалення її спроможностей сил оборони в порівнянні з потенційними супротивниками. По-друге, збалансоване управління військовими ресурсами в умовах обмежених економічних можливостей є ключовим для забезпечення національної безпеки [7, 11]. Нарешті, стратегічне управління розвитком спроможностей сил оборони держави повинне враховувати економічну стійкість країни як фундаментальний елемент її обороноздатності [1–12].

Отже, дослідження питань стратегічного управління розвитком спроможностей ЗС України в умовах впливу воєнно-економічних факторів мають важливе значення для розуміння та ефективного управління оборонними ресурсами країни. Такі дослідження не лише сприяють підвищенню обороноздатності, а й допомагають країнам пристосовуватися до динамічних умов сучасного геополітичного середовища.

У контексті триваючої російсько-української війни стратегічне управління розвитком спроможностей ЗС України в умовах впливу воєнно-економічних факторів набуває особливої актуальності та важливості сьогодні.

По-перше, війна з росією вимагає постійного аналізу економічних можливостей та здатності України фінансувати та розвивати спроможності ЗС України. Враховуючи економічні обмеження, необхідно ефективно блокувати ресурси для забезпечення національної безпеки.

По-друге, російська агресія вимагає постійного оновлення стратегій та планів розвитку ЗС України. Дослідження в галузі стратегічного управління дозволить зрозуміти, які зміни необхідно вносити у воєнну доктрину держави та спроможності ЗС України для ефективної відповіді на виклики та загрози.

По-третє, економічна стійкість та оптимізація оборонних витрат є критичними в умовах війни. Дослідження впливу воєнно-економічних факторів допоможе знайти баланс між забезпеченням потреб ЗС України та ефективним використанням обмежених ресурсів.

Отже, актуалізація питань стратегічного управління розвитком спроможностей ЗС України в рамках російсько-української війни вимагає системного аналізу та досліджень економічних, військових та політичних аспектів для забезпечення національної безпеки та відстоювання територіальної цілісності держави.

Теоретичні основи дослідження

Актуальність дослідження аналізу воєнно-економічних факторів, які впливають на ефективність управління розвитком спроможностей ЗС України та інших іноземних держав, визначається кількома ключовими аспектами, а саме:

геополітична нестабільність. У сучасному світі існують різні регіональні конфлікти, терористичні загрози та інші виклики, які вимагають постійного оновлення та адаптації збройних сил. Аналіз воєнно-економічних факторів може допомогти у розумінні, як економічні зміни впливають на здатність країни вирішувати завдання щодо забезпечення необхідного рівня воєнної та економічної безпеки;

швидкі технологічні зміни. Розвиток новітніх технологій, таких як штучний інтелект, кібербезпека та робототехніка, може відзначитися важливим впливом на військовий ландшафт. Аналіз воєнно-економічних факторів дозволяє визначити, наскільки країна може витратити ресурси на модернізацію та адаптацію своїх військових спроможностей;

фінансові обмеження. Ефективне управління розвитком спроможностей ЗС вимагає значних фінансових витрат. Аналіз економічних аспектів може визначити фінансові обмеження та допомогти в розробці стратегій, які забезпечать оптимальне використання ресурсів;

міжнародна конкуренція. Конкуренція між країнами за економічні та військові ресурси може впливати на стратегії розвитку ЗС. Дослідження воєнно-економічних факторів дозволяє аналізувати конкурентний ландшафт і розробляти стратегії, спрямовані на забезпечення власної безпеки та впливу на міжнародному рівні;

глобальні виклики. Проблеми, такі як пандемії, кліматичні зміни та енергетична нестабільність, можуть мати великий вплив на ефективність військового управління. Аналіз воєнно-економічних факторів дозволяє враховувати ці глобальні виклики у стратегіях розвитку.

Постановка проблеми

Основна мета статті полягає в аналізі та розумінні впливу воєнно-економічних факторів на процеси стратегічного управління розвитком спроможностей ЗС України. Матеріал статті спрямований на:

- визначення важливості врахування воєнно-економічних факторів у процесі розвитку спроможностей ЗС України, включаючи економічну стійкість країни, оборонні витрати та фінансування військових програм;

- аналіз взаємозв'язку між економічними показниками країни та її здатністю розвивати та підтримувати військові потужності;

- встановлення оптимальних стратегій управління ресурсами ЗС України в умовах обмежених економічних можливостей, з метою забезпечення національної безпеки та відстоювання територіальної цілісності.

- розроблення часткових рекомендацій щодо ефективного використання оборонних витрат, оптимізації військових програм та розвитку військових спроможностей для забезпечення стратегічних оборонних цілей України.

Отже, основна мета статті полягає в розробці інформованих рішень та стратегій управління розвитком ЗС України, з огляду на її економічні можливості та геополітичну ситуацію.

Результати

Узагальнюючи, можна зазначити, що дослідження воєнно-економічних факторів є критично важливим для розуміння сучасного військового середовища та розроблення ефективних стратегій управління розвитком ЗС в умовах змінної воєнно-політичної та економічної

обстановки в середні країни та навколо неї. Аналіз воєнно-економічних факторів, що впливають на ефективність управління розвитком спроможностей ЗС, може охоплювати різні аспекти. Важливо розглядати як аспекти з області економіки, так і ті, що взаємодіють з військовою сферою. У табл. 1 наведено деякі ключові (основні) фактори, які визначальним чином впливають на розвиток спроможностей будь-яких ЗС, а також на ефективність управління цим розвитком.

Таблиця 1 – Основні фактори, які визначальним чином впливають на розвиток спроможностей ЗС

№	Основний фактор	Складові фактору	Характеристика	Напрямок впливу
1	Бюджет фінансування	Обсяг фінансування	Великий обсяг фінансування може забезпечити необхідні ресурси для модернізації та утримання ЗС	Прямий вплив на розвиток та утримання військових спроможностей ЗС
2		Ефективність використання	Важливо ефективно використовувати бюджетні кошти для максимізації військових потенціалів	
3		Прозорість управління	Прозорість управління фінансами дозволяє уникнути корупції та неефективного використання коштів.	
4	Технологічний розвиток	Здатність впровадження нових технологій	Визначає, наскільки країна може швидко і успішно впроваджувати передові технології в військовій сфері	Забезпечення конкурентоспроможності та ефективності у військових операціях
5		Доступність НДР	Наявність наукових досліджень та розвитку в області розвитку ОВТ.	
6	Людські ресурси	Кваліфікація військових кадрів	Важливість висококваліфікованих та досвідчених військових	Забезпечення готовності та ефективності військового персоналу
7		Система навчання	Забезпечення ефективної системи навчання та тренування для удосконалення військових навичок.	
8		Соціальні умови	Забезпечення достатнього рівня соціальних та економічних умов для професійної служби	
9	Промисловість та виробництво	Самостійне виробництво обладнання	Здатність країни виробляти ключове військово обладнання самостійно	Забезпечення автономності та безпеки в постачанні військового обладнання
10		Залежність від імпорту	Рівень залежності від імпортного військового обладнання та технологій	
12	Геополітичний контекст	Геостратегічне положення	Визначення впливу географічного положення на безпеку та обороноздатність.	Визначення міжнародної підтримки та безпеки
13		Участь у військових блоках	Приналежність до військових альянсів та їхній вплив на безпеку	
14	Співпраця міжнародні відносини	Рівень співпраці	Міра співпраці з іншими країнами в галузі оборони.	Зміцнення міжнародного визнання та підтримки
15		Участь у спільних проектах	Рівень участі у спільних військових проектах та програмах	
16	Енергетична безпека	Доступність енергетичних ресурсів	Забезпечення стійкості доступу до енергетичних ресурсів.	Забезпечення стабільності та функціонування енергетичних систем
17		Розвиток альтернативних джерел	Зменшення залежності від традиційних джерел енергії	
18	Інформаційна безпека	Кібербезпека	Захист від кібератак та забезпечення безпеки військових інформаційних систем	Захист від інформаційних загроз

19		Використання інформаційних технологій	Ефективне використання сучасних технологій у військових операціях	та забезпечення кібербезпеки
20	Гнучкість та реагування	Адаптабельність стратегій	Здатність адаптувати стратегії до змін у геополітичному середовищі.	Забезпечення готовності та ефективності в умовах невизначеності
21		Сили швидкого реагування	Можливість швидко реагувати на кризові ситуації та загрози	
22	Екологічні аспекти	Враховування екологічних вимог	Здатність ЗС враховувати та дотримуватися екологічних стандартів.	Забезпечення екологічно відповідальної діяльності ЗС
23		Управління впливом на навколишнє середовище	Зменшення негативного впливу військової діяльності на довкілля	
24	Логістика та постачання	Управління логістичними процесами	Ефективне планування та управління логістичними аспектами військових операцій	Забезпечення стійкості та ефективності військового постачання
25		Системи постачання та зберігання	Оптимізація систем постачання та забезпечення резервів	
26	Публічна підтримка	Рівень підтримки суспільства	Важливість підтримки громадськості для військових заходів	Зміцнення довіри та підтримки суспільства
27		Управління інформаційною політикою	Вплив уряду на формування громадської думки через ефективне управління інформаційною політикою	
28	Соціально-економічний розвиток	Взаємозв'язок з економікою	Розвиток оборонної галузі в контексті соціально-економічного розвитку.	Забезпечення взаємодії між соціальними та економічними аспектами у контексті оборони
29		Управління соціальними аспектами	Забезпечення соціальних умов та підтримки для військових	

Система розвитку спроможностей не є самостійною та здатною підтримувати себе, вона повністю залежить від державного забезпечення усіма видами ресурсів (людськими, фінансовими та матеріальними). Оптимізація планів та програм розвитку спроможностей ЗС України в умовах існуючих обмежень (впливу різного роду факторів) повинна відбуватися із застосуванням положень розробленого методичного апарату оцінювання ефективності управління розвитком спроможностей ЗС України з урахуванням достатності військово-економічних можливостей держави, який дозволяв би оцінити існуючий стан спроможностей та спрогнозувати їх динаміку з урахуванням прогнозованих показників розвитку економіки держави та ЗС України. Застосування методу планування на основі спроможностей в системі оборонного планування спонукає до пошуку шляхів формування бюджету МО України за можливостями, тобто бюджет не повинен бути кошторисом за показниками потреб [8]–[17]. Він повинен бути обґрунтованим, вивіреном документом, в якому вирішене завдання щодо його найкращої побудови з метою досягнення максимально очікуваного результату його виконання за головною метою програм (планів) розвитку спроможностей ЗС України в цілому, за умов витребуваних з держави максимально можливих обсягів фінансових ресурсів для досягнення оптимального приросту за головними показниками оцінювання ефективності реалізації програми. Не можна сьогодні в умовах триваючої російсько-української війни вирішувати питання, пов'язані з утриманням та створенням нових угруповань, вдосконаленням інфраструктури, будівництвом військових об'єктів та житла, соціально-економічним захистом військовослужбовців тощо, без військово-економічного обґрунтування доцільності їх реалізації в тих чи інших обсягах. На рис. 1 – 6 наведено динаміку основних військово-економічних факторів, які впливають на розвиток спроможностей ЗС України. Нині з'являється багато нових завдань для ЗС України, особливо стосовно ведення бойових дій,

активної протидії інформаційним впливам на особовий склад, постійної передислокації частин та підрозділів, вибору та оновлення зразків озброєння та військової техніки (ОВТ) тощо.

Серед факторів, які вирішальним чином впливають на визначення напрямів та шляхів розвитку ЗС під час здійснення оборонного планування, що базується на спроможностях, особливе місце належить економічним факторам. Одним із основних факторів, який визначальним чином впливає на розвиток та функціонування будь-якої ресурсно-залежної системи, є рівень достатності ресурсного забезпечення реалізації запланованих цілей щодо утримання та розвитку цієї системи. ЗС України є складною організаційно-технічною системою, стан якої безпосередньо залежить від рівня її ресурсного забезпечення державою [11, 12, 15].

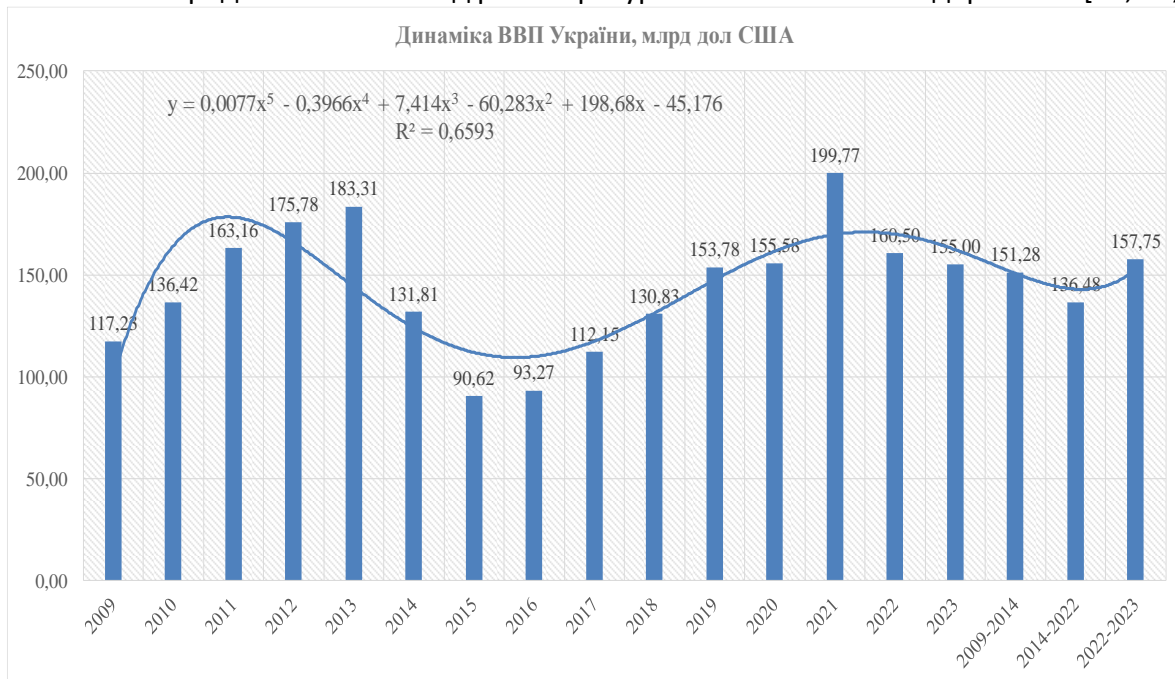

Рисунок 1 – Динаміка ВВП України (2009-2023 рр.), млрд дол США

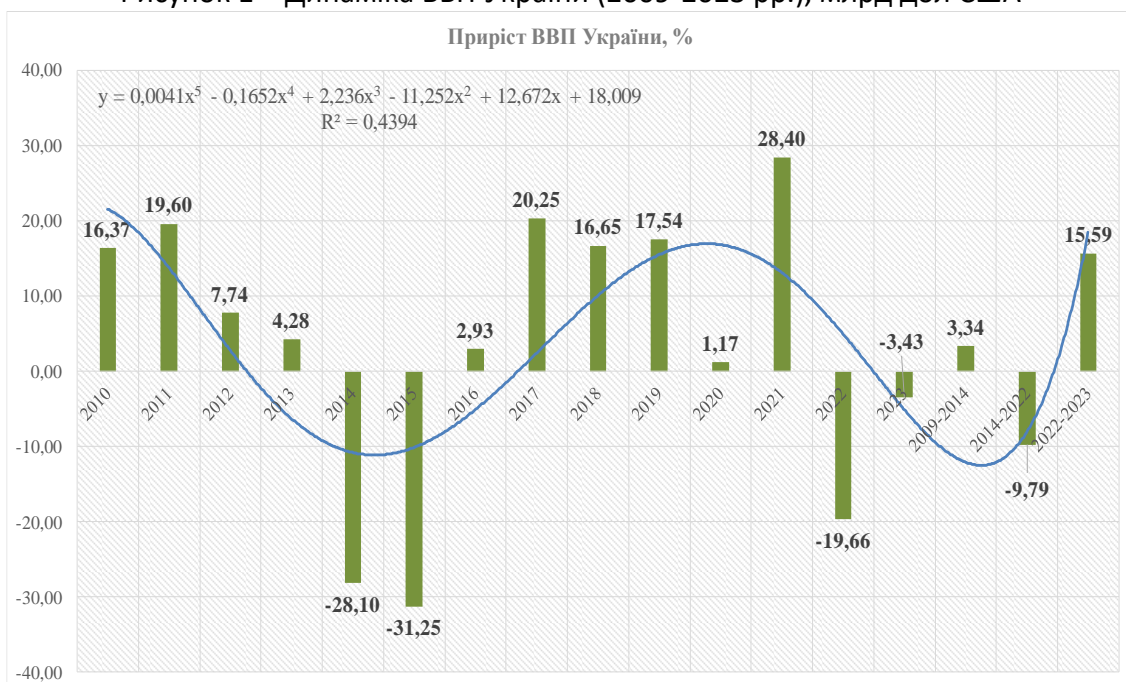

Рисунок 2 – Приріст ВВП України (2009-2023 рр.), млрд дол США

Нижче представлено таблицю порівняльного аналізу важливості різних факторів (табл. 2), які впливають на розвиток спроможностей ЗС України. Кожен фактор та його складові оцінюються за шкалою від 1 до 5, де 1 – найменш важливий, 5 – найважливіший. Ці напрями впливу показують, як кожен фактор та його складові впливають на показники ефективності розвитку спроможностей ЗС та показники ефективності управління ними. У табл. 2 наведено оцінку впливу основних факторів на спроможності ЗС України в шкалі від 0 до 1, де 0 – найменший вплив, 1 – найбільший вплив.

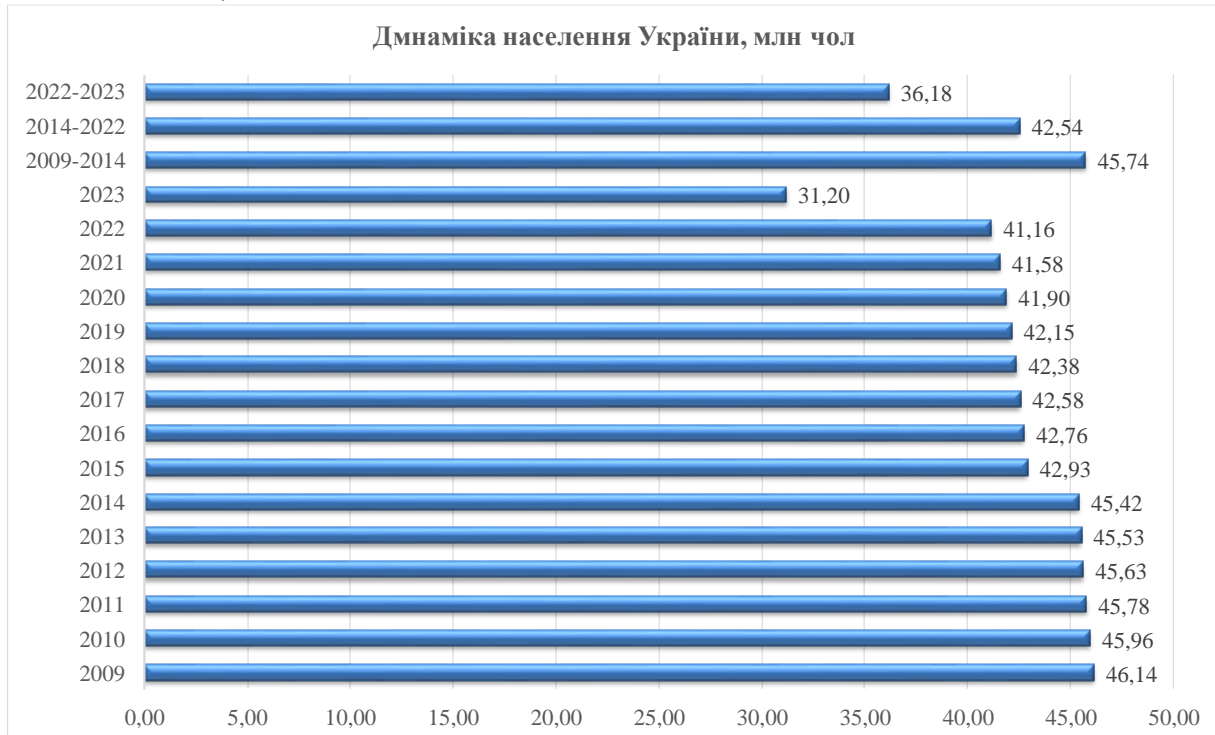

Рисунок 3 – Динаміка населення України у період 2009-2023 рр., млн чол

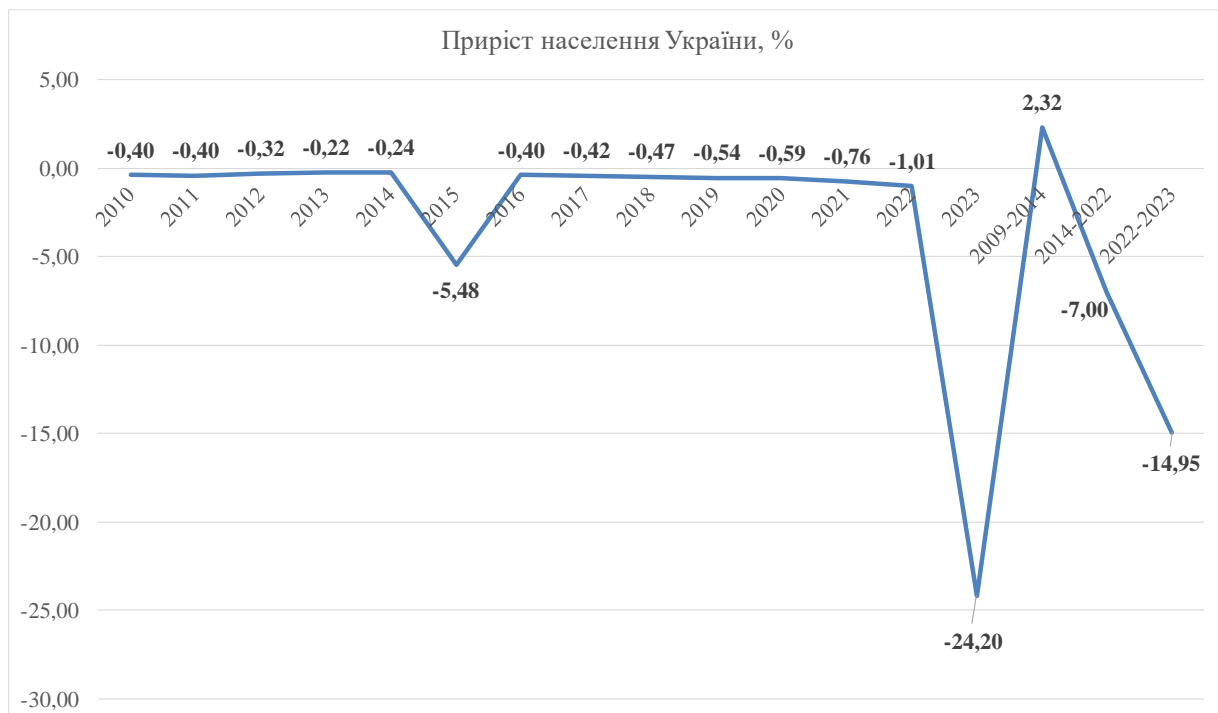

Рисунок 4 – Приріст населення України у період 2009-2023 рр., %

Оцінки можуть бути суб'єктивними та визначатися конкретним контекстом та ситуацією. На рис. 7 та рис. 8 наведено гістограми експертних оцінок величини впливу факторів на ефективність управління розвитком спроможностей ЗС України станом на початок 2023 року з урахуванням особливостей триваючої російсько-української війни.

Експертне опитування та оброблення результатів здійснювалося на основі методу на основі попарних порівнянь. Кінцеві результати експертного оцінювання наведені в табл. 2 та рис. 7 та рис. 8.

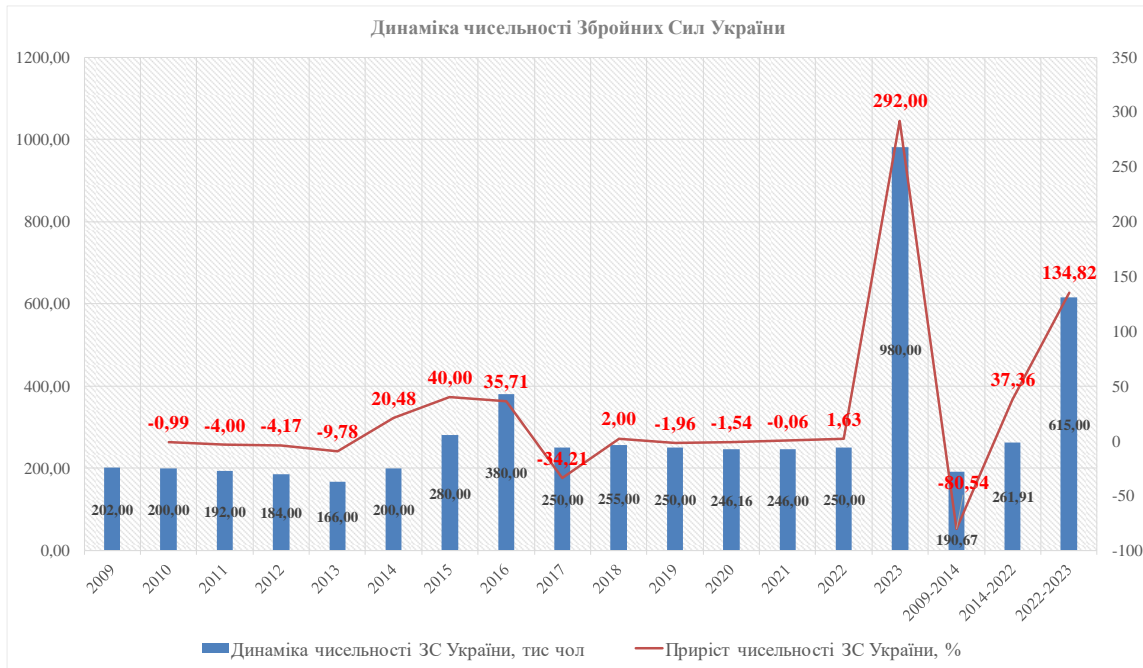

Рисунок 5 – Динаміка населення України та приріст їх у % у період 2009-2023 рр., млн чол.

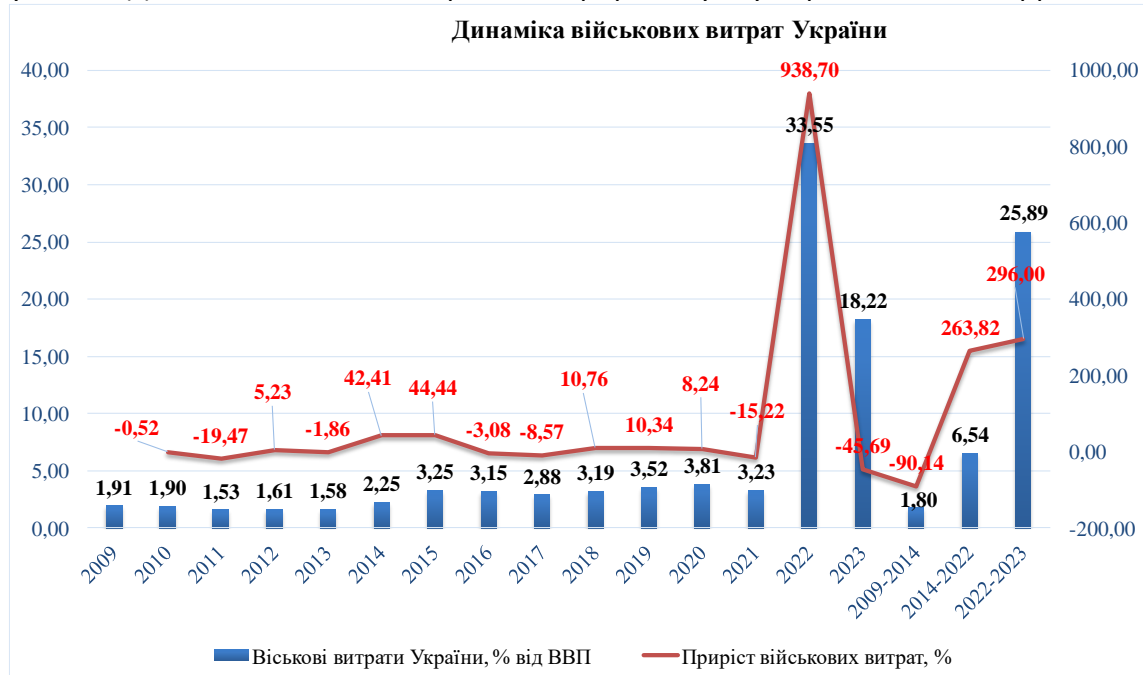

Рисунок 6 – Військові витрати України та їх динаміка у % у період 2009-2023 рр., % від ВВП

Таблиця 2 – Результати оцінювання величини впливу факторів на ефективність управління розвитком спроможностей ЗС України

№	Основні фактори	Складові факторів	Оцінка експертів	Загальна оцінка	Оцінка складових
1	Бюджет і фінансування	Обсяг фінансування	5	0,14	0,07
		Ефективність використання	4		0,04
		Прозорість управління	5		0,03
2	Технологічний розвиток	Здатність впровадження нових технологій	5	0,11	0,07
		Доступність НДР	4		0,04
3	Людські ресурси	Кваліфікація військових кадрів	5	0,1	0,05
		Система навчання	4		0,03
		Соціальні умови	3		0,01
4	Промисловість та виробництво	Самостійне виробництво обладнання	4	0,08	0,05
		Залежність від імпорту	3		0,03
5	Геополітичний контекст	Геостратегічне положення	5	0,09	0,06
		Участь у військових блоках	4		0,04
6	Співпраця та міжнародні відносини	Рівень співпраці	4	0,07	0,04
		Участь у спільних проектах	3		0,03
7	Енергетична безпека	Доступність енергетичних ресурсів	4	0,06	0,04
		Розвиток альтернативних джерел	3		0,02
8	Інформаційна безпека	Кібербезпека	5	0,09	0,05
		Використання інформаційних технологій	4		0,04
9	Гнучкість та реагування	Адаптабельність стратегій	5	0,06	0,04
		Швидкореагуючі сили	4		0,02
10	Екологічні аспекти	Врахування екологічних вимог	3	0,03	0,02
		Управління впливом на навколишнє середовище	3		0,01
11	Логістика та постачання	Управління логістичними процесами	4	0,05	0,03
		Системи постачання та зберігання	3		0,02
12	Публічна підтримка	Рівень підтримки суспільства	4	0,07	0,05
		Управління інформаційною політикою	3		0,02
13	Соціально-економічний розвиток	Взаємозв'язок з економікою	4	0,05	0,02
		Управління соціальними аспектами	3		0,03

Результати опитування показують, що найбільш впливовими факторами є економічні фактори. Це зумовлено тим, що однією з основних цілей планування на основі спроможностей є визначення ресурсних можливостей держави із забезпечення створення відповідних спроможностей військ (сил) та їх ефективний розподіл.

Спрямованість планування на досягнення необхідних спроможностей військами (силами) в межах існуючих ресурсних обмежень визначає необхідність та актуальність аналізу та оцінювання впливу економічних факторів на процес розвитку ЗС.

У більшості випадків економічні фактори розглядаються лише як умови, за яких здійснюється розвиток ЗС. При цьому вони не поділяються на фактори, що впливають на воєнне будівництво в цілому, та ті, що здійснюють безпосередній вплив на визначення шляхів та напрямів розвитку ЗС [3, 9, 14, 18].

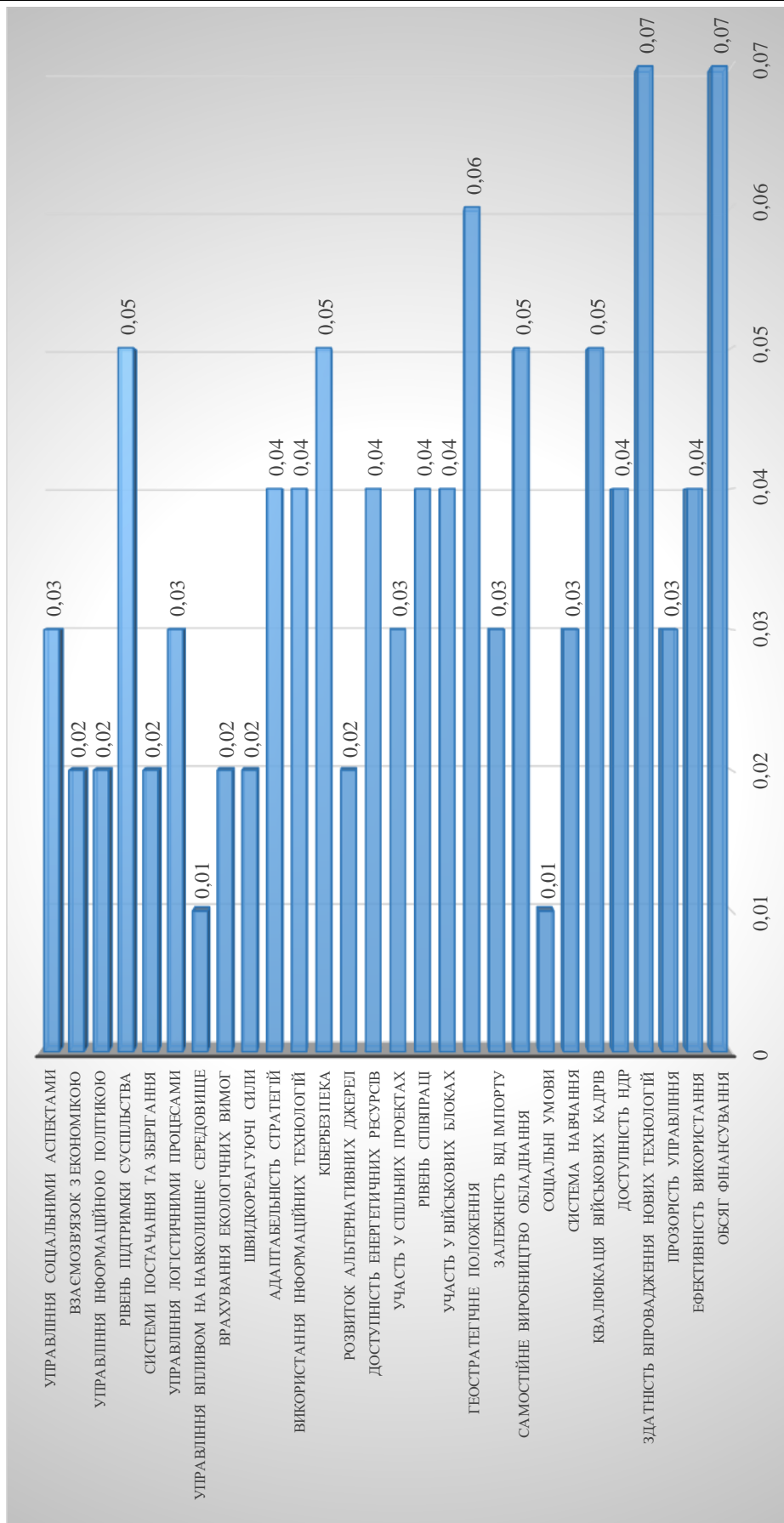

Рисунок 7 – Оцінки величини впливу складових основних факторів на ефективність управління розвитком спроможностей ЗС України

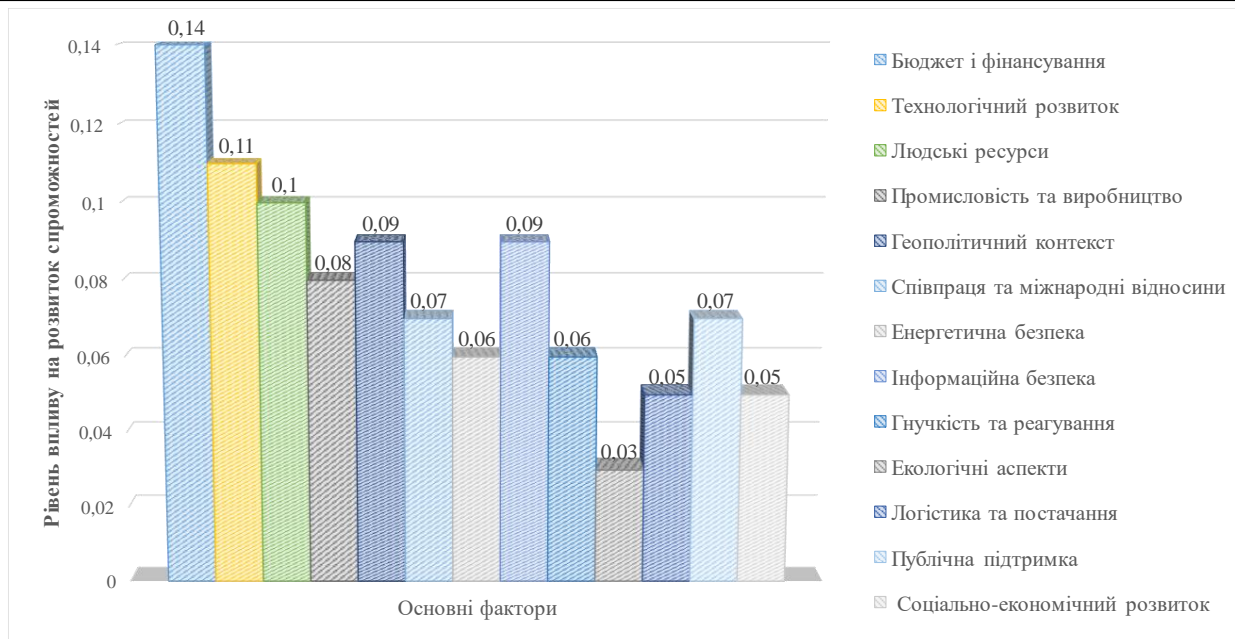

Рисунок 8 – Оцінки величини впливу основних факторів на ефективність управління розвитком спроможностей ЗС України

Посилаючись на необхідність урахування під час здійснення оборонного планування впливу економічних факторів на забезпечення розвитку ЗС, автори багатьох публікацій не надають переліку економічних факторів, які безпосередньо або опосередковано впливають на розвиток ЗС, а також не показують, яким чином економічні фактори впливають на показники програм та планів розвитку ЗС, і не визначають можливостей оцінити ступінь реалізованості як окремих заходів програм розвитку ЗС, так і самих програм в цілому в умовах впливу достатності економічних можливостей держави із забезпечення сформованих програм і планів розвитку ЗС [1–19].

Аналіз складових, які визначають вплив того чи іншого фактора на процеси формування програм (планів) розвитку спроможностей ЗС України, показує, що деякі фактори на той чи інший момент часу їх урахування можуть за своїми складовими здійснювати вплив як із зовнішнього, так і з внутрішнього середовища (наприклад, фактори військові, політичні, соціально-психологічні). Усі фактори, які стосуються процесу оборонного планування, безпосередньо на стадіях формування програм (планів) розвитку ЗС України можна поділити на дві великі групи: такі, що безпосередньо впливають на процеси формування програм (планів) розвитку спроможностей ЗС України, та такі, що впливають на цей процес опосередковано. Одними із визначальних факторів розвитку спроможностей ЗС України є економічний фактор. За оцінками спеціалістів, цей фактор становить 40–50 % показника ефективного розвитку будь-яких ЗС [9, 16, 17].

Результати аналізу впливу факторів на розвиток спроможностей ЗС України можна поділити на два напрями оцінювання: оцінювання впливу факторів на результати виконання програм розвитку спроможностей ЗС України (стратегічний рівень – державний рівень оборонного планування) та оцінювання впливу факторів на результати виконання програм розвитку спроможностей ЗС України (оборонне планування на рівні ЗС України (МО України та ГШ ЗС України)).

Для оцінювання впливу факторів на результати виконання програм розвитку спроможностей ЗС України на стратегічному, державному рівні оборонного планування використовувався експертний метод та методи регресійного та кореляційного аналізу (табл. 3

та табл. 4). Розглянуто два види факторів: воєнні та економічні. У свою чергу, воєнні фактори поділено на зовнішні та внутрішні.

Результати оцінювання основних зовнішніх та внутрішніх факторів, що впливають на розвиток спроможностей ЗС України відображено на пелюсткових діаграмах (рис. 9), які сформовані із використанням методу регресійного та кореляційного аналізу на основі статистичних даних результатів виконання програм та планів розвитку ЗС.

Воєнні зовнішні фактори – це воєнно-політична обстановка (рівень загроз національній безпеці, ймовірний склад військ противника), становить 35 %; нормативно-правові та законодавчі акти, що регламентують розвиток ЗС України, – 18 %; вимоги керівництва держави до стану захищеності національних інтересів на середньо- та довгострокову перспективу – 21 %; демографічний стан – 26 %.

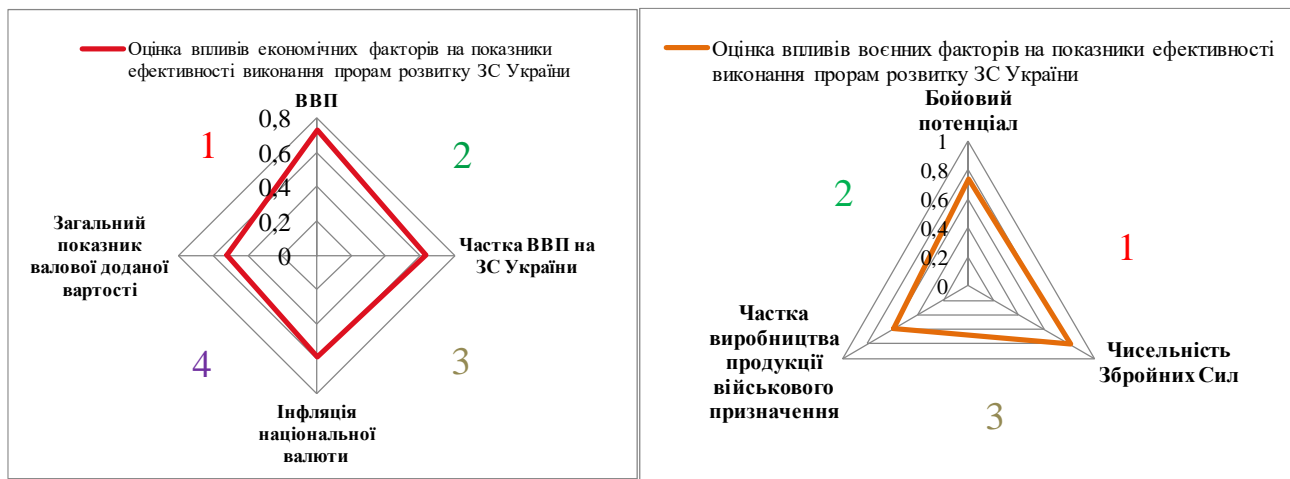

Рисунок 9 – Пелюсткова діаграма оцінювання впливу основних воєнних та економічних зовнішніх і внутрішніх факторів на ефективність розвитку спроможностей ЗС України

Таблиця 3 – Оцінювання взаємозв'язку між економічними факторами та показниками ефективності розвитку спроможностей ЗС України

Регресійна статистика		Оцінювання залежності між показником ефективності розвитку спроможностей ЗС України та економічними факторами												
		ВВП			Частка ВВП на ЗС України			Інфляція національної валюти			Загальний показник валової доданої вартості			Середні показники за період дослідження
		2009-2014	2014-2021	2021-2023	2009-2014	2014-2021	2021-2023	2009-2014	2014-2021	2021-2023	2009-2014	2014-2021	2021-2023	
Показники	Коефіцієнт кореляції R	0,94	0,59	0,67	0,63	0,49	0,78	0,87	0,60	0,29	0,33	0,43	0,81	0,62
	Коефіцієнт детермінації (R-квадрат)	0,89	0,35	0,45	0,40	0,24	0,61	0,76	0,36	0,08	0,11	0,19	0,66	0,42
	Нормований R-квадрат	-1,50	-1,50	-1,33	-1,50	-1,50	-1,33	-1,50	-1,50	-1,33	-1,50	-1,50	-1,33	-1,44
	Стандартна похибка	0,03	0,10	0,06	0,08	0,10	0,05	0,05	0,08	0,06	0,09	0,09	0,06	0,07
	Кількість спостережень	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Середні значення за факторами	Коефіцієнт кореляції	0,73			0,63			0,59			0,52			Достатній
	Коефіцієнт детермінації (R-квадрат)	0,56			0,42			0,40			0,32			Низька
	Стандартна похибка	0,06			0,08			0,06			0,08			Задовільна

Таблиця 4 – Оцінювання взаємозв'язку між воєнними факторами та показниками ефективності розвитку спроможностей ЗС України

Регресійна статистика		Оцінювання залежності показника ефективності розвитку спроможностей ЗС України від змін воєнних факторів									
		Бойовий потенціал			Чисельність Збройних Сил			Частка виробництва продукції військового призначення			Середні показники за період дослідження
		2009-2014	2014-2021	2021-2023	2009-2014	2014-2021	2021-2023	2009-2014	2014-2021	2021-2023	
Показники	Коефіцієнт кореляції R	0,87	0,79	0,57	0,91	0,89	0,64	0,78	0,49	0,50	0,72
	Коефіцієнт детермінації (R-квадрат)	0,76	0,62	0,32	0,82	0,79	0,41	0,61	0,24	0,25	0,54
	Нормований R-квадрат	-1,50	-1,50	-1,33	-1,50	-1,50	-1,33	-1,50	-1,50	-1,33	-1,44
	Стандартная похибка	0,05	0,10	0,03	0,04	0,10	0,05	0,10	0,10	0,05	0,07
	Кількість спостережень	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	9,00
Середні значення за факторами	Коефіцієнт кореляції	0,74			0,81			0,59			Високий
	Коефіцієнт детермінації (R-квадрат)	0,57			0,67			0,37			Достатній
	Стандартная похибка	0,06			0,06			0,09			Задовільна

Економічні фактори також поділяються на зовнішні та внутрішні (рис. 9). Економічні зовнішні фактори – це стан розвитку економіки держави – показник валового внутрішнього продукту (ВВП), динаміка його зростання. За експертним опитуванням, становить 37 %; рівень забезпеченості матеріальними ресурсами (промисловість / сільське господарство) відповідає 21 %; рівень розвитку оборонно-промислового комплексу – 13 %; рівень фінансування потреб ЗС України – 29 %. До економічних внутрішніх факторів належить рівень фінансування програм розвитку ЗС України – 51 %; рівень забезпеченості військовослужбовців ЗС України – 23 %; рівень соціально-економічного захисту військовослужбовців – 19 %; рівень стабільності національної валюти (рівень інфляції) – 7 %.

Висновки

Отже, аналіз факторів, які впливають на розвиток спроможностей ЗС України на стратегічному рівні в системі оборонного планування, свідчить про те, що найбільший показник впливу мають політичні фактори (понад 19 %); фінансово-економічні (понад 17 %) та нормативно-правові (11 %). Загальний показник їх впливу від усієї сукупності факторів становить від 45 до 60 % (у період 2000–2022 років). Також аналіз факторів, які впливають на розвиток спроможностей ЗС України під час оборонного планування на рівні ЗС, засвідчив, що найбільший показник впливу мають фактори достатності фінансування запланованих заходів програм (понад 26 %); достовірності очікуваних кінцевих результатів (понад 21 %); ефективності освоєння виділених державних коштів (понад 17 %); рівень інфляції національної валюти під час безпосереднього виконання програми (понад 11 %). Загальний показник їх впливу від усієї сукупності факторів становить від 60 до 75 %. До основних економічних факторів впливу на динаміку розвитку спроможностей ЗС України належать показники рівня ВВП країни, державний борг, рівень інфляції.

Фінансування

Це дослідження не отримало конкретної фінансової підтримки.

Конкуруючі інтереси

Автори заявляють, що у них немає конкуруючих інтересів.

Список використаних джерел

1. Семененко О., Москаленко, І., Абрамова, М., Коверга, В., Семененко, Л., & Целіщев, І. (2021). До питання підвищення якості економічного розвитку країни шляхом врахування співвідношення між військовими витратами та макроекономічними показниками країни. Соціальний розвиток і безпека, № 11 (4), С. 112-122. <https://doi.org/10.33445/sds.2021.11.4.9>
2. Ткач І. М., Бондаренко С. А., Ткач М. Я. Та інші. Основи оборонного менеджменту у діяльності Збройних Сил України. К.: НУОУ ім. І. Черняхівського, 2021. 264 р. URL: <https://elib.nuou.org.ua/katalog/osnovy-oboronogo-menegmentu-alanchuk.html>
3. Про затвердження Порядку проведення оборонного огляду Міністерством оборони: Постанова КМУ від 31.10.2018 № 941.
4. Analytic Architecture for Capabilities-Based Planning, Mission System Analysis, and Transformation, by Paul K. Davis, RAND, April 2002. URL: https://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR1513.html.
5. Capabilities-Based Planning: How it is Intended to Work and Challenges to Its Successful Implementation, by Colonel Stephen Walker, U.S. Army War College, March 18, 2005. URL: <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdf/files/ksil239.pdf>.
6. Семененко, О., Воронченко, І., Онофрійчук, П., Харитонов, К., Сафронов, І., & Скиба, М. (2021). Аналіз та оцінка воєнно-економічних умов розвитку збройних сил країн світу та України як основного чинника забезпечення необхідного рівня воєнно-економічної безпеки (2012-2021 рр.). Соціальний розвиток і безпека, № 11 (6), С. 41-63. <https://doi.org/10.33445/sds.2021.11.6.4>
7. Іващенко А. М., Павліковський А. К., Сівоха І. М. Концепція оборонного планування на основі розвитку спроможностей: проблеми впровадження. Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського. Issue 1. P. 53–58.
8. Зміни до ВСТ “Воєнна безпека. Стратегічне планування. Терміни та визначення” ВСТ 01.004.002 – 2019 (02)
9. Малишев О. В., Малишева Н. Р., Калмиков В. Г. Та інші. Оборонне планування на основі спроможностей в Україні: поточний стан і перспективи. Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень НУОУ імені Івана Черняхівського. Vol. 0, Issue 3–70. P. 54–61. DOI:10/gm6fqj.
10. Про затвердження Порядку організації та здійснення оборонного планування в Міністерстві оборони України, Збройних Силах України та інших складових сил оборони: Наказ Міністерства оборони України від 22 грудня 2020 року № 484. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 16 лютого 2021 р. № 196/35818.
11. Masum M. R. MODAF (UK ministry of defence architectural framework) training. 12.2018.
12. Гребенюк, М.В., Салкуцян, С.М., Остах, Ю.П. та інші. Основи планування операцій за стандартами НАТО: навч. посіб. К.: НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2015. 120 р.
13. Canadian Armed Forces Digital Campaign Plan. (2023). URL: <https://www.canada.ca/en/department-national-defence/corporate/reports->

publications/canadian-armed-forces-digital-campaign-plan.html.

14. Єдиний перелік (Каталог) спроможностей Міністерства оборони України, Збройних Сил України та інших складових сил оборони (затверджено Міністром оборони України від 05.01.2022 № 22203/з
15. Тагарев Т., Букур-Марку Г., Флурі Ф. Оборонне планування – ключові процеси оборонного менеджменту. Женева-Київ:Женевський центр демократичного контролю над збройними силами, 2010. 214 с.
16. Функціональні групи спроможностей Міністерства оборони України, Збройних Сил України та інших складових сил оборони (затверджені Міністром оборони України від 26.11.2021 № 7983/з/49-2019
17. Рекомендації щодо порядку розроблення переліку типових завдань ЗС України, які визначають порядок розроблення одного з невід’ємних елементів оборонного планування на основі спроможностей, як інструменту підтримки його процесів (затверджені начальником ГШ ЗС України, 23.10.2021
18. Семененко О., Москаленко І., Онофрійчук П., Харитонов К., Чугуй Х. та Семененко Л. (2022). Щодо прогнозування достатності економічних можливостей держави для забезпечення необхідного рівня потреб оборони: (результати довгострокового прогнозування ВВП та видатків на оборону України на період 2023-2032 років з урахуванням впливу фактору війни). Соціальний розвиток і безпека, № 12 (6), 191-207. <https://doi.org/10.33445/sds.2022.12.6.16>
19. Звіт про виконання оперативного завдання за темою “Розроблення методичних основ оцінювання ефективності функціонування системи управління оборонними ресурсами сектору безпеки і оборони України в мирний час та особливий період”. ЦНДІ ЗСУ. 2023. 107 с.

References

1. Semenenko O., Moskalenko, I., Abramova, M., Koverga, V., Semenenko, L., & Tselishchev, I. (2021). To the issue of improving the quality of the country's economic development by taking into account the ratio between military expenditures and the country's macroeconomic indicators. *Social development and security*, No. 11 (4), pp. 112-122. <https://doi.org/10.33445/sds.2021.11.4.9>
2. Tkach I. M., Bondarenko S. A., Tkach M. Ya. et al. Basics of defense management in the activity of the Armed Forces of Ukraine. K.: NUOU named after I. Chernyakhovsky, 2021. 264 p. Available from : <https://elib.nuou.org.ua/katalog/osnovy-oboronogo-menegmentu-alanchuk.html>.
3. On approval of the Procedure for conducting a defense review by the Ministry of Defense: Resolution of the CMU dated 31.10.2018 No. 941.
4. Analytic Architecture for Capabilities-Based Planning, Mission System Analysis, and Transformation, by Paul K. Davis, RAND, April 2002. Available from : https://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR1513.html.
5. Capabilities-Based Planning: How it is Intended to Work and Challenges to Its Successful Implementation, by Colonel Stephen Walker, U.S. Army War College, March 18, 2005. Available from : <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdf/files/ksil239.pdf>.
6. Semenenko, O., Voronchenko, I., Onofriychuk, P., Kharitonov, K., Safronov, I., & Skyba, M. (2021). Analysis and assessment of the military and economic conditions for the development of the armed forces of the countries of the world and Ukraine as the main factor in ensuring the necessary level of military and economic security (2012-2021). *Social development and security*, No. 11 (6), pp. 41-63. <https://doi.org/10.33445/sds.2021.11.6.4>
7. Ivashchenko A.M., Pavlikovskiy A.K., Sivokha I.M. The concept of defense planning based on the

- development of capabilities: problems of implementation. Collection of scientific works of the Center for Military and Strategic Studies of the National Defense University of Ukraine named after Ivan Chernyakhovsky. Issue 1. P. 53–58.
8. Changes to the VST “Military security. Strategic planning. Terms and definitions” VST 01.004.002 – 2019 (02).
 9. Malyshev, O. V., Malysheva, N. R., Kalmykov, V. G. et al. Capability-based defense planning in Ukraine: current status and prospects. *A collection of scientific works of the Center for Military and Strategic Studies of National University Defence of Ukraine*. Vol. 0, Issue 3(70). P. 54–61.
 10. On approval of the Procedure for the organization and implementation of defense planning in the Ministry of Defense of Ukraine, the Armed Forces of Ukraine and other components of the defense forces: Order of the Ministry of Defense of Ukraine dated December 22, 2020 No. 484. Registered with the Ministry of Justice of Ukraine on February 16, 2021 under No. 196/35818.11.
 11. Masum M. R. MODAF (UK ministry of defense architectural framework) training. 12.2018.
 12. Grebeniuk, M.V., Salkutsan, S.M., Ostakh, Y.P. et al. Basics of planning operations according to NATO standards: training. manual Kyiv: NDUU, 2015. 120 p.
 13. Canadian Armed Forces Digital Campaign Plan. (2023). Available from : <https://www.canada.ca/en/department-national-defence/corporate/reports-publications/canadian-armed-forces-digital-campaign-plan.html>.
 14. The unified list (Catalogue) of the capabilities of the Ministry of Defense of Ukraine, the Armed Forces of Ukraine and other components of the defense forces (approved by the Minister of Defense of Ukraine dated 05.01.2022 No. 22203/z
 15. Tagarev, T., Bukur-Marku, G., Flury, F. Defense planning – key processes of defense management. Geneva-Kyiv: Geneva Center for Democratic Control over the Armed Forces, 2010. 214 p.
 16. Functional groups of capabilities of the Ministry of Defense of Ukraine, the Armed Forces of Ukraine and other components of the defense forces (approved by the Minister of Defense of Ukraine dated 26.11.2021 No. 7983/3/49-2019
 17. Recommendations regarding the procedure for developing a list of typical tasks of the Armed Forces of Ukraine, which determine the procedure for developing one of the integral elements of defense planning based on capabilities, as a tool for supporting its processes (approved by the Chief of the General Staff of the Armed Forces of Ukraine, 23.10.2021
 18. Semenenko O., Moskalenko I., Onofriychuk P., Kharitonov K., Chuguy H. and Semenenko L. (2022). Regarding forecasting the sufficiency of the state’s economic capabilities to ensure the necessary level of defense needs: (results of long-term forecasting of GDP and defense expenditures of Ukraine for the period 2023-2032, taking into account the influence of the war factor). *Social development and security*, No. 12 (6), 191-207. <https://doi.org/10.33445/sds.2022.12.6.16>
 19. Report on the implementation of an operational task on the topic “Development of methodological bases for evaluating the effectiveness of the defense resource management system of the security and defense sector of Ukraine in peacetime and a special period”. Central Research Institute of the Armed Forces of Ukraine. 2023. 107 p.